VVIA e-NIEUWSBRIEF

2017, nr 3 - 10.06.2017

Andermaal een heel wat boeiend nieuws van het industrieel erfgoed-front.
Het was voorbije weken bijzonder druk, zodat deze nieuwsbrief wat later komt.
Vanuit dit pdf-bestand kunt U doorklikken naar webpagina's met nog meer informatie en achtergronden. In totaal heel wat lees- en kijkplezier !
We stellen het op prijs indien U deze nieuwsbrief doorzendt aan andere belangstellenden

EUROPEES JAAR VAN HET CULTUREEL ERFGOED

Iedereen weet het intussen. Volgend jaar wordt het *'Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed'*, waarvan iedereen hoopt dat dit hetzelfde effect zal hebben als het Monumentenjaar (officieel het 'Europees Jaar van het Bouwkundig Erfgoed') in 1975.
Maar dat zal afhangen van de wijze waarop de burgers, vrijwilligers en verenigingen, daar op inspelen. Ook in 1975 waren zij de stuwende kracht.

E-FAITH, de Europese Federatie van Verenigingen voor Industrieel en Technisch Erfgoed was begin deze maand twee dagen ondergedompeld in de voorbereiding van 2018 Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed. Er was de bijeenkomst van de European Heritage Alliance. Maar belangrijker, E-FAITH (en meer bepaald onze voorzitter Adriaan Linters) werd opgenomen in het EU stakeholders committee of the European Year of Cultural Heritage (EYCH).

Via die twee wegen zit VVIA op de eerste rij bij het vastleggen van doelstellingen, het plannen en opvolgen van EYCH2018.
We zijn bijzonder gelukkig dat op die manier de inzet van vrijwilligers en vrijwilligers-verenigingen voor ons industrieel erfgoed kan vertaald en verdedigd worden.
Aandacht vragen voor het industrieel erfgoed, want nog (te) vaak wordt het belang vergeten van de industriële en technische ontwikkelingen bij het ontstaan en de evolutie van Europa. En de rol die dat erfgoed vandaag kan spelen.
Ook in Vlaanderen moeten we nu alle hens aan dek roepen om het industrieel erfgoed zijn gerechtigde plaats te geven in het EYCH 2018.
VVIA wil en zal de locomotief zijn die de trein in Vlaanderen trekt.

Wij plaatsten alvast uitgebreide informatie op onze website, onder de tab >*Internationaal*, en zullen deze in de loop van volgende maanden voortdurend actueel houden

GENIUS LOCI en de INDUSTRIANA-LABELS

Dank zij onze goede internationale contacten en onze samenwerking met E-FAITH, de Europese Federatie van Verenigingen voor Industrieel en Technisch Erfgoed, kan VVIA meewerken aan het Europees project 'Genius Loci'. Dat wil het erfgoed van kleine en middelgrote bedrijven (KMO's) in het licht stellen en ontsluiten.
Aan het project werken o.m. organisaties uit Italië, Malta, Spanje, Hongarije. We doen ook mee omdat we van oordeel zijn dat we ons met ons industrieel erfgoed méér en beter internationaal kunnen en moeten profileren. Genius Loci leek ons daarvoor een unieke kans te bieden, iets waar we gewoonweg geen 'neen' tegen konden zeggen

De Industriana-labels met hun QR-code moeten een netwerk worden waarmee ook kleinere industrieel erfgoedsites zich kunnen presenteren en profileren. De ontwikkeling ervan, w.o. de soft- en hardware, worden door de Europese Commissie gecofinancierd via het COSME-programma. In deze eerste testfase worden in de pilootregio's een beperkt aantal labels gratis uitgereikt. In de loop van de zomer zullen daar een aantal aan toegevoegd worden uit andere gebieden, om het systeem vanaf het najaar over alle Europese landen uit te rollen.

Op donderdag 11 mei konden we als eersten in Europa een reeks INDUSTRIANA-labels uitreiken aan industrieel erfgoedsites in Vlaanderen, en ook enkele in Wallonië, één in Luxemburg en één in Noord-Frankrijk.
De labels werden uitgereikt door Mark Andries, kabinetschef van Minister- President Geert Bourgeois, en dat was voor ons, en voor al de vrijwilligers die zich voor industrieel erfgoed inzetten, een belangrijke erkenning.
Een verslag van de uitreiking van de labels, met veel foto's, vinden jullie bij de nieuwsberichten op onze website. Je kunt daar ook de persmap en de tekst van de lezing van kabinetschef Mark Andries downloaden

Nu hebben we nog drie maanden om voor de speerpunt-thema's voorstellen van 'toeristische' ontsluitingsroute te formuleren. Die thema's zijn: alcoholische dranken, textiel en textiele vezels, en kleiverwerking. Dat worden nog drie maanden hard werken.

De slotzitting van het project wordt op *donderdag 21 september* georganiseerd in Brussel in één van de vergaderzalen van het Comité van de Regio's van de Europese Unie. Je kunt die datum alvast in je agenda noteren - deelname zal gratis zijn.

ETWIE

Terwijl we dit nummer samenstelden, bereikte ons het bericht dat ETWIE, het onder impuls van de Vlaamse Gemeenschap opgerichte en gesubsidieerde 'Experisecentrum Wetenschappelijk, Technisch en Industrieel Erfgoed' vanaf 2019 zal integreren in de werking van het stedelijk industrieel erfgoed museum MIAT in Gent.
In de mededeling heet het *"Met deze beslissing spelen ETWIE en het MIAT in op de verwachtingen van het nieuwe cultureel-erfgoeddecreet, waarin gefocust wordt op schaalvergroting en efficiëntiewinsten"*.
ETWIE werd op 25 juni 2010 opgericht, de statuten verschenen in het Belgisch Staatsblad op 19 juli 2010. Het viel indertijd op dat bestaande vrijwilligersorganisaties niet bij de oprichting betrokken en evenmin geconsulteerd waren.
Voorzitter werd VUB-Prof. Peter Scholliers (ten wiens huize de maatschappelijke zetel gevestigd werd), ondervoorzitter Raf Schepers, (collectiebeheerder van het Openluchtmuseum Bokrijk), secretaris Christel Kinnaer (ambtenaar bij de stad Gent - later vervangen door Ann Van Nieuwenhuyse, directeur van het MIAT) en penningmeester Johan David (conservator Museum Oudere Technieken Grimbergen).
De oprichting gebeurde onder de vleugels van de Vlaamse Gemeenschap en FARO, en ETWIE werd quasi onmiddellijk gesubsidieerd via het Ministerie van Cultuur. Daardoor dient de werking zich te beperken tot roerend en immaterieel erfgoed.

We kunnen de impact van dit samengaan vandaag nog niet inschatten, maar - net zoals het gebeuren met SIWE (Steunpunt Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed) in 2012 - toont dit aan op welke wijze (zoals men ze in Groot-Brittannië met een stiff lip noemt) de GONGO's (Government Organised Non Governmental Organisations) en QUANGO's (Quasi-Autonomous NGO's) een speelbal zijn in handen van een wijzigend beleid en zich moeten conformeren aan wat administratie en politiek opdringen.
Erfgoed wordt vandaag platgewalst tussen 'schaalvergroting' (small is niet beautiful meer) en een neoliberaal efficiëntie-streven. Wat bestaat moet zich *aanpassen*, wil het blijven bestaan.

VVIA bestaat volgend jaar veertig jaar, is onafhankelijk en onaangepast. Men heeft ons ooit omschreven als de 'vrijbuiters van het erfgoed'. Volgens sommigen 'goed dat er mensen en verenigingen met een slecht karakter' bestaan, volgens anderen niet. VVIA blijft in elk geval op dezelfde weg verder gaan: zich inzetten voor de vrijwilligers die zich inzetten voor het industrieel en technisch erfgoed, hen steunen en verdedigen. Het erfgoed holistisch benaderen (m.a.w. onroerend, roerend en immaterieel erfgoed niet van mekaar scheiden) en het in binnen- en buitenland verdedigen en promoten.

IN MEMORIAM Roland Wissels

Op 30 mei overleed in Bomal, nabij Durbuy, Roland Wissels (°11.02.1947).

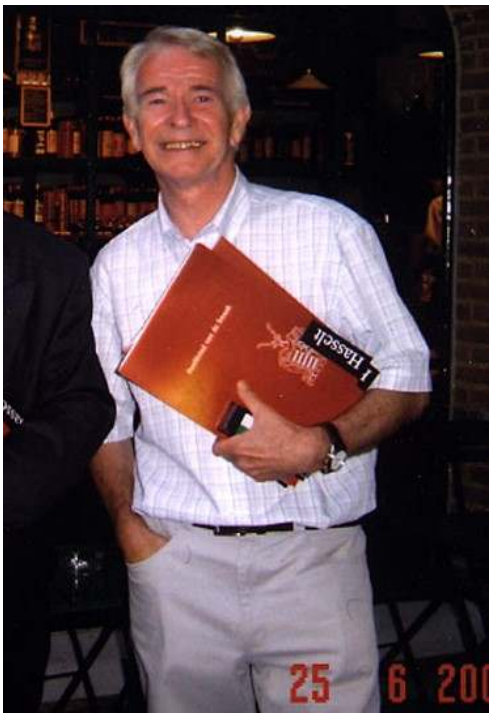

Roland was een geëngageerde kunsthistoricus-volkskundige, die in 1971 afstudeerde met een scriptie over de Limburgse vakwerkhoeven. Een man met een rijke belangstelling voor cultuur, erfgoed, volkskunde en volksmuziek.
Roland had ook jenever in zijn bloed, want in 1920 had vader Renier Wissels in het Hasseltse voorgeborchte 'Runkst' een ambachtelijke stokerij opgericht, die later door moeder Mia - én Roland - in ere gehouden werd.

Toen in 1973 de laatste volledige jeneverstokerij van Hasselt met sloop bedreigd werd, was Roland er dan ook als de kippen bij om zich achter de strijd voor behoud te scharen. Het werd het eerste gebouw inVlaanderen dat wettelijk beschermd werd om zijn industrieel archeologische waarde.

In 1980 werd de vzw Vrienden van het Nationaal Jenevermuseum opgericht, en daarvoor engageerde hij zich onmiddellijk 200%. Geen wonder dat hij tot eerste conservator van het museum benoemd werd. Hij verliet echter het museum om zich aan de praktijk van het stoken te wijden, nadien om in de streek van Durbuy in de natuur rust te zoeken en het wild voor zijn jachtinstincten.

Alhoewel de afstand tussen Bomal en Kortrijk, de grootsteden waar twee Hasselaars respectievelijk verzeilden, groot was en de recente contacten zich tot een mailtje en wat communicatie via de virtuele wereld beperkten, ging met Roland een vriend en collega heen, een mede-oud-strijder. Het was iemand waar we veel herinneringen aan bewaren, waar velen veel aan te danken hebben. Een man waar allerhande toog- en andere verhalen mee verbonden zijn (zie onze website). We zullen zijn engagement, zijn humor en zijn lach, en ook zijn kennis missen. Hasselt zal vooral iemand missen die er in slaagde om het jenever-erfgoed en de jenever als product terug op de toeristische en gastronomische kaart te zetten.

Aan zijn echtgenote Nicole, en zijn kinderen Liesbet en Robbrecht, bieden we ons medeleven aan.

(Adriaan Linters, 03.06.2017)

Tentoonstelling beschermd industrieel erfgoed

Onze tentoonstelling over 'Beschermd Industrieel Erfgoed in Vlaanderen' is terug uit Barcelona.

Ze is vanaf nu dus opnieuw ter beschikking voor verenigingen, culturele instellingen, openbare diensten, bedrijven,... die haar in Vlaanderen willen opstellen. Het zijn 38 handige uitschuivende panelen van 1x2 m. Elk paneel zit in een linnen draagtas.
Heel de tentoonstelling kan op een uurtje tijd gemonteerd en gedemonteerd worden.
De technische gegevens staan nog op onze oude website.
Belangstellenden contacteren ons zo spoedig mogelijk.
Alle informatie is ook in een dropbox beschikbaar en belangstellenden sturen w
e de vereiste doorklikverbinding ("link") door

GERED : tramstation Roeselare

In vorige nieuwsbrief en via onze website en sociale media die we gebruiken, riepen we iedereen op om de actie voor het behoud van het oude tramstation in Roeselare te steunen. Die actie kende succes.
De actie van de buuurt en van veel sympathisanten van buiten de buurt kent succes. De stad stuurt haar plannen bij na massale kritiek op voorontwerp, en zoals schepen Filiep Bouckenooghe (Groen) het stelde *"De oude tramstatie zal integraal als industrieel erfgoed worden bewaard en worden gerenoveerd."*
zie artikel in Het Laatste Nieuws, 19.05.2017

GERED ? Resten stoommachine uit Turnhout

In 1980, met kredieten in het kader van de viering 150 Jaar België, werd door de provincie Limburg gestart met een '*Project Industrieel Erfgoed*', dat aan het einde van het feestjaar omgevormd werd tot *Provinciaal Museum Industrieel Erfgoed* (PMIE). Er werden een aantal lijnen uitgezet waar rond gewerkt kon worden, en één daarvan was energie - met uiteraard het belang van de Limburgse mijnen, maar ook het rijke watermolenpatrimonium in het achterhoofd. In dat kader werden een aantal stukken voor een museale collectie verworven. Toen begin 1981 een prachtige tandem-compound-stoommachine in de voormalige 'La Belgica'-fabriek in Turnhout door een sloopbedrijf aangeboden werd, met de melding van 'je moet nu ja zeggen, anders gaat ze in 't schroot', werd op de werf snelsnel een akkoord gemaakt om de machine voor het PMIE te verwerven.

De machine werd door een team ‘duvels-doe-al’ van de provinciale dienst voor het kunstpatrimonium gedemonteerd (wat geen sinecure bleek) en vervolgens met een ‘geleende’ vrachtwagen van het Openluchtmuseum Bokrijk (waarvan de laadbak kleiner dan de machine bleek) naar Limburg vervoerd. Ze kwam - samen met andere stukken - terecht in de oude mijncentrale van Houthalen, maar nadat het hoofd van de toenmalige afdeling cultuur meende dat een museum geen collectie behoefde, verweesden de stukken van het PMIE en moesten ze - ook als gevolg van de sluiting van de steenkoolmijnen - verschillende keren verhuizen.

Eind vorig jaar werden we door ETWIE gecontacteerd dat men onder de kolenwasserij van Beringen een hoop ‘oud ijzer’ gevonden had, waarin zich mogelijk interessante stukken konden bevinden, en die naar verluid industrieel erfgoed zouden zijn dat indertijd door de provincie Limburg verworven was. Gezien Bert Van Doorslaer die gedurende jaren het industrieel erfgoed in de provincie trachtte te schragen, intussen overleden was, kon blijkbaar niemand meer zeggen of duiden wat er in de krochten van Beringen Mijn terecht gekomen was - en er zo rap mogelijk weg moest om plaats te maken voor de herbestemmingswerken die er aan de gang waren.
Begin maart van vorig jaar werd een eerste plaatsbezoek

gedaan in Beringen, en inderdaad, onder de kolenwasserij en in de kelders van de voormalige centrale vonden we de resten van de collectie van het PMIE, w.o. een dieselmotor afkomstig uit de stroopstokerij Meekers in Borgloon (niet de bekende stoomstroopfabriek), alternators en een dynamo, een ijzeren waterrad, de koolstaafprojectoren van de vroegere cinema in het Casino van Beringen.
Veel “oud ijzer”, maar daartussen ook de gedemonteerde stoommachine uit Turnhout. Verschillende stukken zijn - gevolg van de transporten - gebroken, de appendages en het koperwerk zijn uiteraard verdwenen. Maar het is een blijft een indrukwekkende machine, vervaardigd door de firma Carels-Van den Kerchove-SEM uit Gent. Omdat het hier om museumobjecten gaat, kunnen deze niet zomaar afgevoerd worden naar het schroot, maar moeten minstens de museale regels van afstoting gevolgd worden. Bij naspeuringen in het archief van het PCCE Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed, waarin de werking van het PMIE geïntegreerd werd, kwam ook het volledige logboek van de demontage boven water. Daarin kan men lezen hoe alle onderdelen genummerd werden, hoe ze in mekaar zaten. Aan de hand hiervan kan uiteraard de omgekeerde beweging gemaakt en de puzzel terug in mekaar gepast worden.

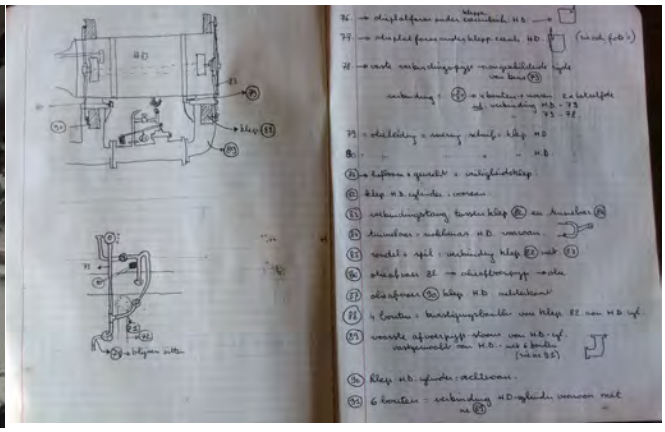

De resten van de stoommachine werden intussen overgebracht naar een tijdelijk depot in Genk, maar over de definitieve bestemming is - voor zover wij vernamen - nog niets geweten noch beslist. De machine werd in elk geval terug aangeboden aan Turnhout, waar men de kelk liever ziet voorbij gaan.
Vanuit VVIA stelden we een aantal mogelijke pistes voorop. Waarom de machine niet - net zoals in Sevilla - ergens als een monument opstellen, bv op het voorplein van het Thor-park, *‘de hotspot voor technologie, energie en innovatie’* die in Genk op de site van de voormalige kolenmijn van Waterschei ontwikkeld wordt. Een mooie knipoog naar het verleden van de energie, waar steenkool tot stoom en beweging omgezet werd.
Volgend jaar, 2018, wordt het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed. Vanuit de sector industrieel erfgoed wordt er ernstig aan gedacht om een aantal initiatieven te ontwikkelen rond de geschiedenis en het erfgoed van energie en aandrijven. Dit is een ideale gelegenheid om aan deze - én andere - stoommachine(s) aandacht te besteden.

Wie aan een project wil meewerken om de teruggevonden stoommachine te valoriseren neemt contact met de Limburgse afdeling van VVIA. Met UW hulp maken we er misschien iets moois van...

RESTAURATIE IJslandvaarder François Musin

In Antwerpen is de vzw Werkvormm gestart met de restauratie van de François Musin, de oudste nog overblijvende IJslandvaarder van België. De stalen geklonken zijslagtreiler werd in 1948 gebouwd op de Oostendse scheepswerf Beliard-Crighton en werd ingezet voor de visserij op IJsland. Vanaf 1948 voer het schip bijna onafgebroken tussen de haven van Oostende en de IJslandse vissersgronden. Op 26 mei 1972 werd het schip geschrapt uit de officiële lijst van Belgische vissersvaartuigen en kwam het nooit meer in gebruik. De boot is sinds 2011 beschermd als varend erfgoed.

RESTAURATIE: Fabrieksschoorstenen in Frankrijk

Mei was weer eens de maand van de fabrieksschoorstenen in Noord-Frankrijk, een initiatief dat reeds in een aantal andere landen navolging verdient en waarvan het de bedoeling is om het in de loop van volgend jaar, in het kader van het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed, over zo veel mogelijk landen uit te rollen.
Wat weinig geweten is, is dat een Vlaamse firma, ambachtelijke schoorsteenrestaurators bij onze zuiderburen hoge toppen scheert. De firma Coornaert (Kuurne-Harelbeke) is reeds sedert een tiental jaren een bekend verschijnsel aan, tegen en op Noord-Franse schoorstenen.

Recent waren ze actief in Auchy lez Hesdin, waar ze de schoorsteenkop van ‘La Filature’ herstelden.
Bij de aanbesteding werd echter opgedragen de schoorsteenkop af te breken, maar Frank en Tom hebben dit geweigerd, omdat de schoorsteen dan al zijn charme zou verliezen. De bouwheer (gemeente Auchy lez Hesdin) was alleen bereid de schoorsteenkop te behouden als deze kon gerenoveerd, zonder dat het budget moest gewijzigd worden. Er werd daarom een prijsvergelijkingen gemaakt tussen de afbraak van de sierkop door de firma en het terug herstellen van de kop. Dit kwam ongeveer gelijk uit en zo werd de schoorsteenkop behouden.

CONSOLIDATIE OLIJFJE

Iedereen kent intussen ‘Olijfje’, de iconische muurschildering in Londerzeel - die als eerste publicitaire muurschildering in Vlaanderen wettelijk beschermd werd na een campagne van de vereniging ‘De Muren Spreken’ vzw
Het betreft een uitzonderlijke en gaaf bewaarde reclamemuurschildering voor het gebruik van elektriciteit, in 1938 aangebracht in opdracht van de Elektriciteitsmaatschappij van Noord-België (ENB) met het beeld van ‘Olijfje', het vriendinnetje van Popeye. In Vlaanderen zijn een 80-tal locaties bekend waar nog reclamemuurschilderingen voorkomen. Reclamemuurschilderingen waarbij een afbeelding te zien is zijn uitzonderlijk.
"Reclamemuurschilderingen zijn verbonden aan de opkomst van de massaproductie en het ontstaan van de moderne consumptiemaatschappij" stelde minister Bourgeois ter gelegenheid

van het inzetten van de beschermingsprocedure. *"In ons land werden muurschilderingen in de reclamebranche gebruikt van de belle époque tot het interbellum. 'Olijfje' is er een uit 1938, en bovendien zeer uitzonderlijk omdat de afbeelding nog zo volledig en goed leesbaar is."*

'Olijfje' is van de hand van de lokale amateurschilder Jan Stroobants. Stilistisch sluit de reclame goed aan bij de vooruitstrevende affichekunst uit het interbellum.
Na een moeilijk traject startte op 7 juni de consolidatiewerken aan deze muurschildering door restaurator Johan Van den Eede. Dit is een eerste fase, later zal de muurschildering gerestaureerd worden, maar daarvoor zoekt de vzw nog middelen. We verspreiden graag hun oproep tot steun.
Dat is tot einde juni mogelijk door te storten op een projectrekening bij de Koning Boudewijnstichting, BE10.0000.0000.0404, met de gestructureerde medeling 128/2871/00022. Voor bedragen van 40 euro of meer wordt een fiscaal attest afgeleverd.

HERBESTEMD - Artois-smidse in Leuven

Op 11 mei waren we aan de Leuvense Vaartkom te gast in de gerenoveerde brouwerij 'De Hoorn' voor de uitreiking van de Industriana-labels. Het is een buurt waar allerhande stedenbouwkundige plannen tegen mekaar opbieden, waarbij oude panden gerenoveerd worden maar ook sneuvelen voor nieuwbouw. Een plek waar architecten met naam mekaar tegenkomen en soms proberen te overtroeven.
In deze buurt wordt de voormalige smidse van de vroegere brouwerij Artois in de Leuvense Vaartzone getransformeerd tot een 'Food Court', een overdekte markt voor ambachtelijke voeding, die je er kan kopen en ter plaatse proeven. Dit is een onderdeel van de ontwikkeling sedert 2013 van een nieuwe stadswijk 'DijleDelta', die op 60.500 m² appartementen, stadswoningen met tuin, studentenhuisvesting, kantoren en zelfs een park omvat.
In De Smidse voerde de brouwerij Artois al het smeedwerk uit, o.m. de hoefijzers van de paarden die de bierkarren moesten trekken, werden hier vervaardigd. Het statige gebouw maakte jarenlang deel uit van een hele reeks verwaarloosde en vervallen panden in deze destijds nogal grauwe omgeving, maar werd recent aan de buitenzijde in volle glorie hersteld. De restauratie van de binnenzijde van De Smidse is aan de gang en moet in november klaar zijn. Het is een ontwerp van POLO Architects, en de ontwikkelaar zegt dat hij zijn inspiratie gehaald heeft bij de bekende Boqueria aan de Rambla in Barcelona...
Een aantal gebruikers hebben reeds toegezegd en nemen hier nog vóór het jaareinde hun intrek. Onder hen een slagerij, een koffiebrander en een bakker. De ruimten op de verdieping aan de straatzijde zullen plaats bieden aan faciliteiten voor de buurtbewoners, waaronder een professioneel yogacentrum, een trendy kapsalon en een Body en Mind Center.
Vlak tegenover De Smidse wordt een autoluwe woonwijk, het woonproject Bottelarij, gepland. De bouwvergunning is nog niet definitief omdat er nog een procedure loopt voor de Raad voor Vergunningsbetwistingen. Later volgen nog de projecten Vaartkom Zuid (appartementen en horeca) en Stokerij, een gebouw waar kunst, cultuur en startende bedrijven elkaar moeten vinden.

HERBESTEMD: Bureelgebouw steenkoolmijn van Beringen

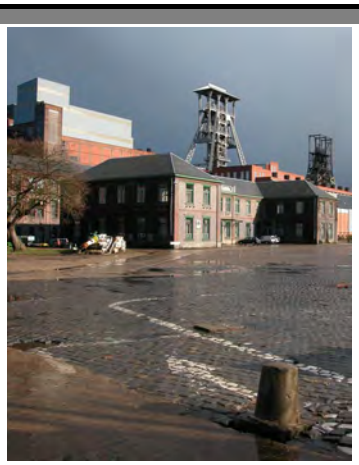

Terwijl er nog steeds alle mogelijke pogingen gedaan worden om een groot deel van de unieke kolenwasserij van de Beringse mijn te slopen, vernemen we dat er een herbestemming gevonden is voor het bureelgebouw.
De groep 'United Experts' verhuist vanuit Heusden-Zolder naar hier. United Experts groepeert studie- en adviesbureaus die elk hun specialiteit hebben op het vlak van bouw, milieu en energie.

ROUTE Fabrieksburen...

In Bezoekerscentrum De Lambiek in Alsemberg werd de aftrap gegeven van het erfgoed- en toerismeproject "Fabrieksburen". Het project is een samenwerking die werd op touw gezet door de Erfgoedcel Pajottenland Zennevallei, in samen werking met de stad Halle en de gemeenten Beersel, Drogenbos en Sint-Pieters-Leeuw.

De rode draad doorheen het project zijn de verhalen van oud-werknemers van vier grote fabrieken. Voor Beersel werd de oude papierfabriek van Huizingen uitgekozen, beter bekend als de fabriek van Demeurs. In Halle werkt men rond de mouterij Van Roye, in Ruisbroek rond Acec en in Drogenbos rond de Catalafabriek.
Het project loopt tot en met 1 oktober.

BEDREIGD IN KORTRIJK

Eén van de oudste, zo niet het oudste industrieel pand van Kortrijk, op de site van de voormalige 'Blanchisserie de Courtrai', wordt door een buitenschalig immobiliënproject bedreigd.

De site is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het Onroerend Erfgoed (ref. R.59943) - en is derhalve een site die een belangrijke erfgoedwaarde heeft. Dit veronderstelt dat bij het opmaken van plannen, het verlenen van vergunningen, maximaal rekening gehouden zou worden met de erfgoedwaarde van de site of van het pand. Gezien de erkende erfgoedwaarde zou men ervan moeten uitgaan dat plannen op of in de buurt van dit erfgoed, aangepast worden aan het karakter en de kenmerken van het erfgoed.

Het Agentschap Onroerend Erfgoed stelde in zijn advies bij de ‘Startnota RUP Blekerij’, opgesteld door de Intercommunale Leiedal (juni 2014) :
"*De site gelegen aan de Leie is een representatief voorbeeld van een industriële textielsite met een bewaard gebouwenbestand uit verschillende ontwikkelingsfases.*
Behoud en integratie van (delen van) de site binnen een nieuwe ontwikkeling zijn nodig om de erfgoedwaarde van deze site en de historische gelaagdheid van dit deel van Kortrijk te behouden.
Met uitzondering van de directeurswoning zijn alle kenmerkende elementen van een laat-19de-, vroeg-20ste-eeuwse fabriekssite nog aanwezig. De betonstructuur van de fabriekshal is echter in slechte staat. Behoud en integratie van de fabriekshal is bijgevolg moeilijk te verantwoorden. Het kantoorgebouw en het 19de-eeuwse magazijn zijn daarentegen in goede staat.
Behoud door herbestemming en integratie in een nieuw project van deze twee elementen staat bijgevolg voorop. Om het beeldbepalende karakter van de site te verzekeren dient ook de mogelijkheid tot het behoud van de schoorsteen en de fabrieksmuur te worden onderzocht in de verdere uitwerking van het project.
De bewaarde schoorsteen kan mits een zorgvuldig ontwerp van de omgeving zijn bakenfunctie behouden. "
Bij de opmaak van de voorliggende plannen werd hiermee geen rekening gehouden, en ondanks het feit dat het magazijn en het bureelgebouw gemakkelijk te herbestemmen gebouwen zijn, luidt het in het Ruimtelijk Uitvoeringplan kort en bondig: *"Er wordt beslist om ondanks de vastgestelde erfgoedwaarde het magazijn, het kantoor en de schouw niet te weerhouden in het verordenende plan;de bakstenen muur wordt wel in het plan aangeduid, waarbij de muur zoveel mogelijk dient behouden te worden, met mogelijk tot het maken van openingen om zo een integratie in het globale project toe te laten."*

Pour la petite histoire. De intercommunale Leiedal werd midden april 2015 erkend als één van de eerste Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddiensten (IOED). Volgens de website van het Agentschap Onroerend Erfgoed heeft een IOED als doel *het onroerend erfgoed te behouden, beschermen en te beheren en hiervoor een geïntegreerd beleid op te stellen voor minstens drie gemeenten. Een IOED ondersteunt de gemeenten bij het voeren van een onroerend-erfgoedbeleid en het beheren van het onroerend erfgoed. De IOED is niet alleen een aanspreekpunt voor erfgoed, maar ook een partner voor de uitvoering van projecten.*

Bij de evaluatie van de site werd echter geen enkel argument gevoegd dat de stellingen van het Agentschap Onroerend Erfgoed weerlegt of ontkracht. Door adviesgever Leiedal wordt geen enkele historische of industrieel-archeologische studie of achtergrond toegevoegd.

Bij de studie van Leiedal zit wel een summiere ‘Bouwtechnische evaluatie van de gebouwen met erfgoedwaarde’ die zich kenmerkt door een ‘quod erat demonstrandum’ en een negatie van alle principes inzake zorgend omgaan en herbestemmen van industriële panden. Kortom, er worden alleen argumenten aangehaald om te bewijzen dat het pand niet kan behouden of herbestemd worden. Het volstond om even het boek ter hand te nemen ‘Métamorphoses. La réutilisation du patrimoine de l'âge industriel dans la métropole lilloise’ - dat voorbeelden aanhaalt van geslaagde herbestemming in de Eurometropool Rijsel - om te zien en aan te tonen welke de mogelijkheden van dit type gebouwen is.
Over de deskundigheid om dit soort gebouwen te evalueren en te duiden kan men vragen stellen. Zo wordt in de studie verwezen naar *stalen* kolommen - terwijl zelfs met een minimale kennis van constructietechnieken het duidelijk zou moeten zijn dat het hier om *gietijzeren* kolommen gaat.

Ook de historische informatie die aangehaald wordt rammelt op zijn minst.
De verkeerdelijk op de site geplakte datum ‘1920', kan onmogelijk slaan op dit pand. Deze datering werd zonder controle gehaald uit de zeer oppervlakkige studie die Lieve Vannieuwenhuyse in 1994 maakte in het kader van de gidsenopleiding, en waarbij geen echt historisch onderzoek gebeurde. Zij situeerde het gebouw ca 1920, er aan voorbijgaande dat deze datum slechts betrekking heeft op de *overname* van de oude blekerij Vercruysse met inbegrip van een aantal *toen reeds bestaande* gebouwen.

Bij een eerste en beperkt onderzoek vanuit Kortrijkse erfgoedmiddens blijkt dat het ‘witte pand’ waarschijnlijk één van de oudste en interessantste industriële relicten van Zuid-West-Vlaanderen is.
De structuur van het ‘witte gebouw’ moet op zijn minst van een halve eeuw vroeger dateren dan de datum die er tot nu op geplakt werd, en - op zicht - kan zelfs vermoed worden dat het

omstreeks het midden van de 19de eeuw opgericht werd. Alleen reeds de aanwezigheid van de oude techniek van (oorspronkelijk) houten balken, later vervangen door gewalste I-profielen, rustend op gietijzeren kolommen had een aanduiding moeten zijn van het historisch en industrieel-archeologisch belang van dit pand en minstens moeten leiden tot een betere datering en grondiger onderzoek.

Voor wat de exacte datering van de verschillende bouwfasen van de blekerij Vercruysse en latere ‘Blanchisserie de Courtrai’ betreft, kon jammer genoeg nog geen kadastrale historische evolutieve perceelsreconstructie opgesteld worden. Het valt op dat zulks ook niet gebeurde door advies-verstrekker Leiedal - alhoewel zulks een minimale vereiste is bij onderzoek naar historische gebouwen en sites.
Echter, een vergelijking van een aantal historische foto’s1858, 1862 en 1863 in de Beeldbank van de stad Kortrijk toont aan dat op deze plek een gebouw stond, waarvan de externe morfologie op zijn minst grote gelijkenis met het huidige pand vertoont.
Het betreft :

- een foto uit 1858 (ref. 20090611-0733.jpg, auteur: Victor Vercruysse)
- een foto uit 1862 (ref. 20070710-0091.jpg, auteur: Alberic Goethals)
- op de achtergrond van een foto van de overstromingen van de Leie in 1863 (ref. 1234.tif, foto toegeschreven aan Alberic Goethals)

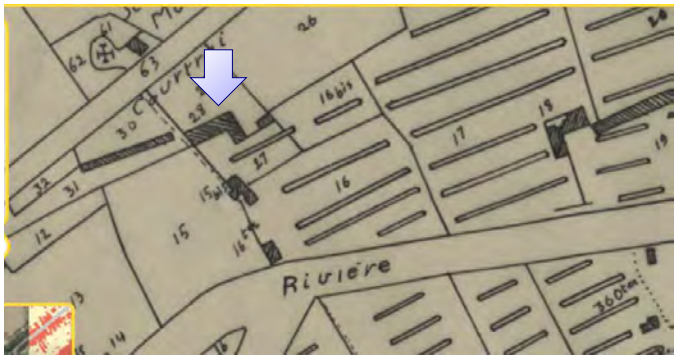

Popp-kaart

Een vergelijking tussen het huidige kadasterperceel en de historische plannen, via Geopunt toont aan dat er reeds op het Popp-plan (voor Kortrijk ca. 1854) op deze plaats een gebouw stond.
Ook op de Atlas van de Buurtwegen (1841) komen op het betreffende perceel een aantal gebouwen voor, maar de

ligging van deze kan niet onmiddellijk refereren naar het huidige pand.

Uit deze vluchtige studie kunnen we besluiten dat op heden geen bewijs is dat behoud van het historische 'Witte gebouw' van de 'Blanchisserie de Courtrai' niet mogelijk zou zijn - wel dat op een vooringenomen wijze, zonder grondig onderzoek en motivatie, geoordeeld werd dat behoud niet mogelijk of niet aangewezen zou zijn.
Daarentegen blijkt het pand ouder te zijn dan tot op heden gedacht werd, en bevat het boeiende historische elementen die grondiger onderzocht hadden moeten worden voordat een negatief advies geformuleerd werd..

Andere argumenten die voor behoud pleiten zijn o.m.
- het is één van de laatste getuigen van de belangrijke (vlas)-blekerijen in Zuid-West-Vlaanderen
- de beeldbepalende functie bij het verlaten van Kortrijk
- zijn industrieel-archeologische en historisch-constructieve waarde, nl. als getuige van de bouwtechnische evolutie vanaf het midden van de 19de eeuw

Het advies om "*ondanks de vastgestelde erfgoedwaarde het magazijn, het kantoor en de schouw niet te weerhouden* " is zeker voor het magazijn bijzonder voorbarig en niet gestoeld op grondige argumentatie.
Op basis van de informatie die thans beschikbaar is had men kunnen veronderstellen dat dit pand eerder als monument zou moeten beschermd worden.

LAATSTE NIEUWS - update

Er waren heel wat bezwaren tegen de plannen, en er werd gepleit voor behoud van het 'witte gebouw'... maar
op 7 juni brak er *toevallig* brand uit waardoor precies dit gedeelte vernield werd.
Toevallig ? ☹
We vragen in elk geval een **grondig** onderzoek naar de oorzaak.

VVIA staat in de bres voor ons industrieel erfgoed
en U?
Staat U in de bres voor VVIA ?
Vernieuwde U uw lidmaatschap 2017 al?

BEDREIGD: De jukebox van de weg: de teloorgang van de tankstations

Nu de Twintigste eeuw al bijna twee decennia voorbij is, zijn veel dingen die na de Tweede Wereldoorlog op de proppen kwamen en voor de babyboomers een ‘normaal’ iets waren, intussen geschiedenis en erfgoed geworden.
In België zijn er momenteel 3.100 tankstations. Rond 1970 stonden er in België nog 12.000, zo’n 8.000 daarvan bevonden zich in het dichtbevolkte Vlaamse landsgedeelte. Vandaag blijven er daarvan nog 3100 over. Weinigen realiseerden zich dat dit één van de ‘endangered species’ in erfgoedland is.

Amersfoort, benzinestation voor restauratie, foto 2013

In Nederland werden er een aantal beschermd, en o.m. in Amersfoort eentje gerestaureerd.

In Vlaanderen staan we nog nergens. Met uitzondering van een scriptie door een student architectuur (Pascal LAFORT: *Pompstations; fenomeen uit zijn tijd ?* - eindverhandeling Hoger Architectuurinstituut Sint Lucas Gent, januari 1987, 194 blz) konden we geen literatuur of studies over benzinestations vinden;
Maar, nu wijdt het tijdschrift HUMO er de nodige aandacht aan. Hopelijk betekent zulks een kentering in de belangstelling voor dit gebouwentype. En mogelijk kunnen we daar ook mee een duwtje aan geven.
Misschien kunnen leden en belangstellenden ons één of een paar foto’s en informatie toesturen van én van die oude benzinestations, al dan niet in de Expo-stijl van het einde van de jaren 1950. We plaatsen die dan - met naam van de inzender die alle rechten behoudt - op onze website.

> Wie ons voor 11 juli een foto van het oudste benzinestation toestuurt krijgt van ons het boek ‘Gesloopt Gered Bedreigd. Omgaan met naoorlogse bouwkunst’ (auteurs: Aimée De Back, Jo Coenen, Marieke Kuypers en Wiek Röling, 192 blz)

Fototentoonstelling HERBERGEN IN DE WESTHOEK

Sinds mensenheugenis spelen herbergen een zeer belangrijke rol in het sociale leven in steden en dorpen. De laatste decennia verdwijnen ze echter steeds meer uit het straatbeeld en dreigt het sociaal weefsel steeds dunner en dunner te worden.
Het *Mout- & Brouwhuis de Snoek* , het museum-van-de-dorst, stelt het werkingsjaar 2017 volledig in het teken van de herberg en het herbergleven, de dorpsherberg als dé ontmoetingsplaats van en voor mensen. Er werd een fotowedstrijd uitgeschreven, waarvan de talrijke inzendingen nu gejureerd worden. De foto’s zullen vanaf 1 juli tot einde oktober in het museum tentoongesteld worden.

De klemtoon van dit project ligt op de eerste plaats op het documentaire karakter. Het Mout- & Brouwhuis wil op de eerste plaats de rol van de hedendaagse herberg in het maatschappelijke leven van de Westhoek in beeld brengen: de herberg als lokaal van verenigingen, als *speelhol* van biljarters, vogelpikkers, kaarters en volkssporters, als *place for dates* en andere rendez-vous, de plek die, *hip* en *cool* of ouderwets, sowieso het uur uit het oog verliest, het oord waar de brouwer trakteert, de bazin de plak zwaait, gelachen en geschreid wordt, gefoefeld en bedisseld, de toog als biechtstoel dient, de dronkaard niet langer zijn *voorlaatste* krijgt, … en de wereld verbeterd wordt… om nadien alles bij het oude te laten.

I.J. de Kramer-prijs voor Molinologie

De vereniging voor molinologie *TIMS Nederland en Vlaanderen* maakt bekend dat zij een Publicatieprijs, genaamd "I.J. de Kramer-prijs", ter waarde van € 2000,- uitlooft aan de auteur(s) van een recente publicatie of een manuscript met een wezenlijke bijdrage aan de verdieping van de molinologische kennis binnen het Nederlandse taalgebied.
De vereniging beoogt hiermee het molinologisch onderzoek en de publicatie van onderzoeksresultaten te stimuleren. Alleen studies die op eigen, origineel onderzoek zijn gebaseerd, dingen mee.
Gegadigden dienen zich schriftelijk te melden bij het secretariaat vóór 1 augustus 2017 onder bijvoeging van drie exemplaren van hun werk. Een deskundige jury, die wordt samengesteld afhankelijk van de ingezonden onderwerpen, zal deze beoordelen. De uitreiking van deze prijs is voorzien tijdens de TIMS–Nederland en Vlaanderen
Najaarsbijeenkomst in oktober/november 2017.
De precieze voorwaarden kunt u vinden op de TIMS-website
Informatie bij en inzenden naar:
Secretariaat TIMS-Nederland en Vlaanderen, p/a Peter Tergau Mimosalaan 1, NL – 1834 VC Sint Pancras, tel.: (+31)(0)653158232, E-mail: secretariaat@molenkunde.eu

HISTORISCHE KAARTEN

Voor historisch onderzoek van een streek, een gemeente of zelfs een bepaald pand kunnen historische kaarten bijzonder waardevol zijn. Een grote collectie, meer dan 100.000 kaartbladen, berust in de afdeling Kaarten & Plans van de Koninklijke Bibliotheek in Brussel. Omdat kaarten en plannen zo kwetsbaar zijn, worden ze thans meer en meer gedigitaliseerd en digitaal ontsloten. Sinds augustus 2015 vindt men al heel wat kaarten en plannen via het Cartesius-project. Via de Cartesius-website ontsluiten de Koninklijke Bibliotheek van België, het Rijksarchief, het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika en het Nationaal Geografisch Instituut samen hun historische geografische gegevens voor het grote publiek. Het online portaal bevat kaarten, plannen en luchtfoto's van België en Midden-Afrika.

Cartesius-portaal: *Plan Der Stad Gent Opgemaekt Terschael Van 1 Tot 5000* door B.J. Saurel, landmeter van 1ste Klasse, 1844 - 1844

Op dinsdag 16 mei lanceerden de Federaal Minister van Financiën Johan Van Overtveldt en de Federale Staatssecretaris voor Wetenschapsbeleid Zuhal Demir, samen de onlinecollectie van de historische kadasterplannen en -documenten (1800-1844).

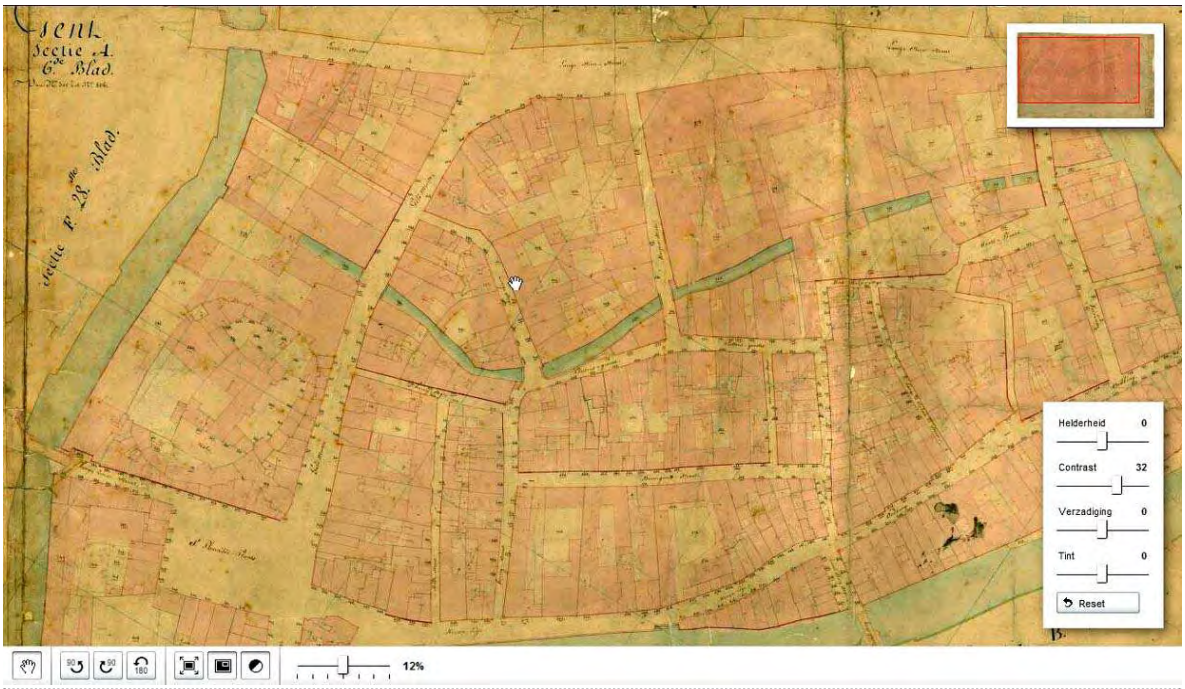

Gent - primitief kadasterplan : de omgeving van het volgebouwde Gravensteen en het Patershol

Het betreft hier de oorspronkelijke primitieve plannen, die goedgekeurd werden 1832-1844, met uitzondering van de in die jaren nog met Nederland betwiste gebieden (de provincies Limburg en Luxemburg) die pas tien jaar later tot stand kwamen.
Ze geven een goed overzicht van de situaties in steden en dorpen op een ogenblik dat in de meeste regio's de industriële ontwikkeling en schaalvergroting nog maar pas begonnen was. Wie onze VVIA-cursusmodule *'Inleiding tot de Industriële Archeologie'* volgde, weet welk belang het kadaster als bron heeft - niet alleen deze eerste plannen, maar vooral het vervolg. Via de Mutatiestaten, Mutatieregisters en Leggers kan men immers voor elk perceel de evolutie, bestemming, eigenaars en waarde tot vandaag volgen. Maar deze (kilometers) documenten zijn nog niet gedigitaliseerd en moet men derhalve in het archief van het kadaster in elke provincie gaan consulteren.

Daarnaast bestaan er vanuit de Vlaamse Overheid ook een aantal eigen initiatieven om historisch kaartmateriaal digitaal te ontsluiten.
Het Agentschap Onroerend Erfgoed en Informatie Vlaanderen stelden samen de historische Villaretkaart digitaal beschikbaar.

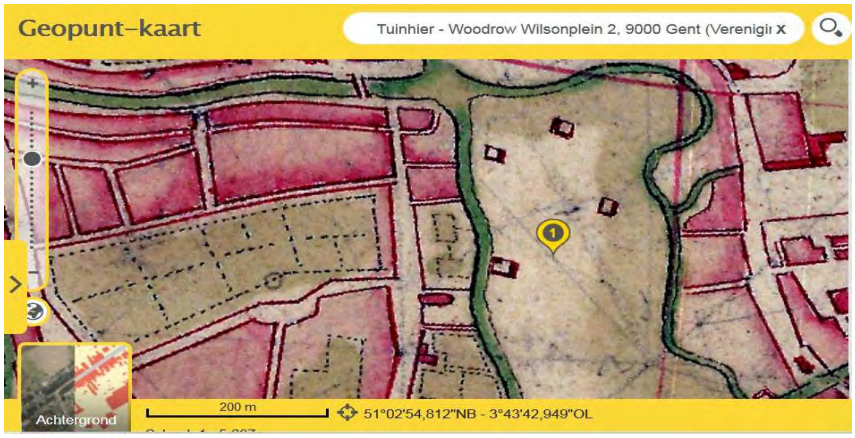

Dit is de oudste grootschalige kaart van België. Ze werd genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers. De kaart kwam tot stand na één van de Franse veroverings-tochten door onze gebieden (1745-48). Zij stuurden een groep ingenieur-geografen op pad om de pas veroverde gebieden te karteren.

Villaret nam het gebied tussen Menen-Gent-Doornik tot Maastricht-Luik voor zijn rekening. Het gedeelte van de kust en de Westhoek bracht een collega, François Masse, al eerder in kaart tussen 1729 en 1730.

Deze Villaret-kaart kan geconsulteerd worden via Geopunt. Dit is een bijzonder interessante Vlaamse website waarop men de huidige en oude kaarten op mekaar kan positioneren, en zo vrij gemakkelijk een beeld vormen van de historische evolutie van een gebied.
Je voert bovenaan de naam van de gemeente, straat en huisnummer in en krijgt dan de huidige toestand opvragen en ook tal van actuele ruimtelijke en stedenbouwkundige gegevens. Je kunt daar bv niet alleen de huidige kadastrale situatie opvragen, maar ook de beschermde gebouwen, de panden opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed, de archeologische zones, beschermde gebouwen met een goedgekeurd beheersplan,... Ga voor die erfgoedinformatie in de rechterkolom Kaarten en Plaatsen naar >Cultuur, sport en toerisme >Cultuur en erfgoed

Als je vervolgens in dezelfde rechterkolom wat naar beneden scrolt, dan vind je >Historische kaarten.
En onder dat gedeelte kun je voort het geselecteerde gebied de gegeorefereerde kaarten consulteren van Fricx (1712), Masse (1729-1730), Villaret (1745-1748), Ferraris (1771-1778), de Atlas van de Buurtwegen (1841), de Vandermaelen-kaarten (1846-1854), de Popp-kaarten (1842-1879), en een reeks recentere 20e eeuwse kaarten.

Geopunt - Vandermaelen-kaart

Het is een enorme bron, waar onderzoekers op korte tijd veel informatie kunnen verzamelen om een site of een omgeving te evalueren.

OPENBAAR VERVOER

Zopas verscheen derde deel van een overzicht van de geschiedenis van het openbaar vervoer in België na de Tweede Wereldoorlog. Het werk is van de hand van Jacques Peeters, die voor de samenstelling kon beroep doen op tal van specialisten en de vereniging TSP (Toerisme en Spoorpatrimonium).

De eerste twee delen handelden respectievelijk over de perioden 1945-1960 en 1960-1970. Dit derde deel gaat over de recente periode 1970-1980, met :

- het vervoerbeleid in België en in Europa, de concurrentie met het privé-vervoer
- het beleid en de financiering van de spoorwegen (NMBS), de buurtspoorwegen (NMVB) en de stedelijke

vervoerbedrijven in Brussel, Antwerpen, Luik, Gent en Charleroi
- de evolutie van reizigers, tarieven, lijnen en stations
- het personeel en de werkomstandigheden
- de dagelijkse realiteit voor de reizigers zoals ritten en bestemmingen, aanbod, reissnelheid, comfort, informatie, ...
- de modernisering of afbraak van lijnen en stations, de premetrowerken, de elektrificaties
- de evolutie van het materieel met nieuwe locomotieven, metro's, trams en autobussen.

Dit grondig naslagwerk op A4-formaat met een stevige kaft is 344 pagina's dik, met meer dan 500 meestal nooit gepubliceerde foto's, plannen en tabellen. Het is te verkrijgen in het Nederlands of in het Frans en kost € 45 plus verzendkosten (€ 6 voor België, € 7 voor Nederland en € 18 voor de andere e buurlanden. Een groot deel van de opbrengst gaat naar het opknappen van de TSP-museumverzameling.
Te bestellen door storting op rekening BE67 8601 0022 1287 van J. Peeters, 8200 Brugge, 0474 49 61 65, met vermelding OV7080 en gewenste taal NL of F. Factuur op vraag.
De vorige delen over de perioden 1945-60 en 1960-70 zijn nog verkrijgbaar en kosten evenveel. Vermeld dan OV4560 of OV6070 bij bestelling.

NOORD-FRANKRIJK: Pass' Proscitec 2017-2018 verschenen

Onze Noord-Franse collegae van Proscitec publiceerden opnieuw hun toeristische gids voor het industrieel erfgoed in de regio Nord-Pas-de-Calais en Picardië. Een vorige editie dateert reeds van 2009, zodat een nieuwe versie zich opdrong. In de nieuwe gids zijn in totaal 85 musea, collecties en ook een aantal bedrijven opgenomen. Daarbij is er één Waals museum, het actieve Musée de la Rubannerie Cominoise in Komen.

De verschillende sites geven een overzicht van de industriële en economische activiteiten van de streek, textiel, keramische nijverheden, tot en met aëronautica en scheepvaart. In de gids wordt het accent gelegd op ‘la transmission’, het overbrengen van kennis van vroegere en huidige generaties naar jongeren, en op die manier bedrijvigheden in de aandacht plaatsen die vandaag weinig aantrekkingskracht hebben.

De gids is verkrijgbaar in gedrukte vorm in de boekhandels van de keten Le Furet du Nord en bij de toeristische diensten van de streek, maar kan ook digitaal geconsulteerd worden.

Door een computercrash liep de verzending van dit nummer wat vertraging op
waarvoor onze verontschuldiging.
Murphy was voorbije dagen van de partij

Lidgeld ...

De sterkte van VVIA is zijn onafhankelijkheid en de inzet van zijn vrijwilligers.
Maar, *'molens malen niet van wind alleen'*...

Onze activiteiten kunnen we maar realiseren dank zij de bijdrage van onze leden.
En daarom:

- ✓ was je in 2016 al lid, kijk dan even na of je je lidgeld voor 2017 al vernieuwd hebt - indien niet, doe het dan nu zonder dralen.
- ✓ ben je nog geen lid: de beste manier om solidair te zijn met al degenen die voor en achter de schermen van VVIA opereren, is ook lid worden. Je krijgt er een reeks voordelen, en ook het toonaangevende Vlaams-Nederlandse tijdschrift 'Erfgoed van Industrie en Techniek' als ruil.
  Omdat we jouw steun appreciëren

2018 komt er aan.
Dan vieren we ons 40-jarig bestaan zen trekken we de kar van het industrieel erfgoed in het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed. Dat zal ongetwijfeld belangrijke - oof financiële - inspanningen vragen.
Vandaar dat elke steun bijzonder geapprecieerd wordt.
Join the party...

Lid zijn of worden is heel eenvoudig, en helemaal niet duur: lid-abonnees betalen tot einde 2017 slechts

30 EURO als individueel lid-abonnee
25 EURO voor studenten, werklozen en gepensioneerden
60 EURO voor bedrijven, openbare besturen en bibliotheken
min. 250 EURO als beschermend lid

Deze bedragen zijn minima - een vrije bijdrage is steeds welkom
op onze bankrekening
IBAN : BE41 5230 4462 3210
BIC : TRIOBEBB

De werking van VVIA berust op de inzet van vrijwilligers
wij zoeken nog een aantal
geïnteresseerde, geëngageerde, gepassioneerde
vrijwilligers (M/V)
om onze provinciale afdelingen te versterken.
Geef een seintje via het contactformulier op onze website